

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI

X.Q.QOSIMOV

KORXONA IQTISODIYOTI

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI**

IJTIMOIIY-IQTISODIYOT FAKULTETI

5340100-iqtisodiyot (sohalar bo'yicha)

X.Q.QOSIMOV

KORXONA IQTISODIYOTI

MA'RUZALAR MATNI

S A M A R Q A N D - 2 0 1 3

X.Q.Qosimov. Korxona iqtisodiyoti. Ma'ruza matni. Samarqand: SamDU nashri, 2013 yil -201 bet.

Korxona – bu iqtisodiyotning asosiy buguni bo'lib, korxona iqtisodiyoti asoslari to'g'risidagi bilimlariga ega bo'lish – malakali mutaxassislarni tayyorlashning asosiy sharti bo'lib hisoblanadi. Ushbu bilimlarga ega bo'lishga “Korxona iqtisodiyoti” uslubiy qo'llanmasi yordam beradi. Bozor sharoitida ishlab chiqarish resurslari va ulardan foydalanish samaradorligi, jadallashtirish, ishlab chiqarishni ijtimoiy tashkil etish shakllari kabi savollar ko'rib chiqiladi. Uslubiy qo'llanma iqtisodiyot fakulteti talabalari uchun mo'ljallangan.

MUNDARIJA

KIRISH	2
I MAVZU KORXONANING ISHLAB CHIQUARISH FAOLIYATINING MAQSAD VA VAZIFALARI	4
1. Korxona ishlashining maqsadi	4
2. Korxonadagi ishlab chiqarish va bozor aloqalari	6
3. Raqobat va korxona	9
4. Iqtisodiyotda kichik biznes	11
5. Kichik biznesning muammolari va ularni hal qilish yo'llari	13
6. O'zbekistonda kichik biznesning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi	15
2 MAVZU KORXONANING UMUMIY VA ISHLAB CHIQUARISH TUZILMALARI	17
1. Ishlab chiqarish va ishlab chiqarish tuzilmasi tushunchasi	17
2. Ishlab chiqarish tizimining turlari	19
3. Tashkiliy jihatdan ishlab chiqarish turlari	21
4. Ishlab chiqarish tuzilmasining takomillashtirish yo'llari	24
5. Korxonaning bosh rejasi	26
3 MAVZU ISHLAB CHIQUARISHNING IQTISODIY VA IJTIMOIIY SAMARADORLIGI	28
1. Ishlab chiqarish samaradorligining mohiyati, mezonlari va ko'rsatkichlari	28
2. Xarajatlarning umumiy va taqqoslama iqtisodiy samaradorligi	30
3. Ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari	34
4 MAVZU KORXONA FAOLIYATINI REJALASHTIRISH VA OLDINDAN MO'LJALLASH	37
1. Rejalashtirishning metodologik asoslari	37
2. Korxona (firma) rivojlanish rajasining asosiy qismlari va korsatkichlari	40
3. Ishlab chiqarish dasturlarini tuzish	43
4. Biznes reja mazmuni va tuzish tartibi	46
5. Loyihalarni asoslashdagi xalqaro tajriba	51

5 MAVZU KORXONA KADRLARI, ULARNING BANDLIGI VA MEHNAT UNUMDORLIGI	54
1. Korxona kadrlari	54
2. Kadrlar tuzilmasi	58
3. Mehnatni me'yorlash	60
4. Mehnat unumdorligi	62
5. Mehnat bilan bandlik	65
6 MAVZU KORXONANING ASOSIY FONDRLARI VA ISHLAB CHIQUARISH QUVVATI	68
1. Asosiy fondlarning tarkibi va tuzilmasi	68
2. Asosiy fondlarni takror ishlab chiqarish va takomillashtirish shakllari	73
3. Asosiy ishlab chiqarish fondlaridan foydalanish ko'rsatkichlari	77
4. Korxonaning ishlab chiqarish quvvati	82
5. Asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatidan foydalanishni yaxshilashning asosiy yo'nalishlari	84
7 MAVZU KORXONANING AYLANMA FONDRLARI VA AYLANMA MABLAG'LARI	85
1. Aylanma fondlar tarkibi	86
2. Ishlab chiqarishda aylanma fondlardan foydalanishni baholash	88
3. Korxonada aylanma fondlarning elementlarini tejash	90
4. Aylanma mablag'lar va ular aylanishini tezlashtirish yo'llari	92
8 MAVZU SANOAT KORXONALARIDA INVESTITSIYA FAOLIYATI	98
1. Asosiy fondlarni takror ishlab chiqarishda investitsiya va kapital qurilishning roli	98
2. Bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida kapital qurilish	99
3. Kapital quyilmalarning tarkibi va tuzilishi	101
4. Kapital quyilmalar va kapital qurilishni rejalashtirish	103
5. Kapital quyilmalarning iqtisodiy samaradorligi va uni oshirish yo'llari	105

9	MAVZU ILMIY-TEXNIKA TARAQQIYOTINING IQTISODIY SAMARADORLIGI	108
1.	Ilmiy-texnika taraqqiyot – ishlab chiqarishni rivojlantirish va jadallashtirishning asoslari	108
2.	Ilmiy-texnika taraqqiyotining samaradorligi	113
10	MAVZU ISHLAB CHIQUARISHNI ILMIY-TEXNOLOGIK JIHATDAN TAYYORLASH	115
1.	Ilmiy-texnika potentsiali va uning tarkibi	115
2.	Ilmiy-texnika tashkilotlari faoliyati	117
3.	Ilmiy-texnika potentsiali ko'rsatkichlari va uning samaradorligini iqtisodiy baholash	118
4.	Ilmiy-texnika doirasini qaytadan tashkil qilish va xususiylashtirish	120
11	MAVZU ISHLAB CHIQUARISHNI ILMIY-TEXNOLOGIK TAYYORLASH	122
1.	Ishlab chiqarishni texnologik tayyorlash, korxonada ilmiy-texnika taraqqiyoti omili sifatida	122
2.	Konstruktorlik hujjatlar tizimi	124
3.	Texnologik hujjatlar tizimi	125
4.	Ishlab chiqarish texnologik tayyorlash tizimi	126
5.	Texnologik standartlash va bir shaklga keltirish	128
6.	Ishlab chiqarishni ilmiy-texnologik tayyorlashning iqtisodiy samaradorligi	129
12	MAVZU KORXONALARDA MAHSULOT SIFATI, STANDARTLASH VA SERTIFIKATLASH	132
1.	Mahsulot sifati tushunchasi va ko'rsatkichlari	132
2.	Mahsulot sifatini boshqarish	135
3.	Sifat boshqaruvida yangi strategiya	137
4.	Mahsulotni standartlash	140
5.	Mahsulotni sertifikatlash	142

13	MAVZU ISHLAB CHIQRISHNI KONTSETRATSIYALASH VA KORXONALAR O'LCHOVI	145
1.	Ishlab chiqarishni kontsentratsiyalash mohiyati	145
2.	Ishlab chiqarishni kontsentratsiyalash ahamiyati	147
3.	Ishlab chiqarishning optimal ko'lami	149
4.	Ishlab chiqarish kontsentratsiyasi darajasi ko'rsatkichlari	150
14	MAVZU ISHLAB CHIQRISHNI IXTISOSLASHTIRISH VA KOOPERATSIYALASHTIRISH	152
1.	Ishlab chiqarishni ixtisoslashtirishning asosiy yo'nalishlari	152
2.	Standartlashtirish va bir shaklga keltirish, ishlab chiqarishni ixtisoslashning dastlabki zamini sifatida	154
3.	Ishlab chiqarishning standartlashganlik va ixtisoslashganlik darajalarini rejalashtirish	155
4.	Ixtisoslashgan korxonalarining minimal mumkin ko'lamlari	156
5.	Ishlab chiqarishni kooperatsiyalash	158
6.	Ixtisoslashtirishning iqtisodiy samaradorligi	159
15	MAVZU ISHLAB CHIQRISHNI KOMBINATSIYALASH	162
1.	Ishlab chiqarishni kombinatsiyalashning mohiyati, shakllari, darajasi ko'rsatkichlari	162
2.	Kombinatsiyalashning iqtisodiy samaradorligi	165
16	MAVZU ISHCHILAR MEHNATIGA HAQ TO'LASH	167
1.	Mehnatga haq to'lashning printsiplari	167
2.	Mehnatga haq to'lashning shakllari va tizimi	169
3.	Mehnatga haq to'lashning tarifsiz tizimi	174
4.	Mehnatni motivatsiyasi	177
17	MAVZU ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI, FOYDA VA JAMIY DAROMAD	179
1.	Ishlab chiqarish xarajatlari, foyda va jamiy daromad	

tushunchasi	179
2. Mahsulot ishlab chiqarishdagi xarajatlarning turlanishi (klassifikatsiyasi)	181
3. Ishlab chiqarish xarajatlarini belgilashdagi xorijiy mamlakatlar tajribasi	184
4. Mahsulot ishlab chiqarishda xarajatlarni kamaytirish yo'llari	188
18 MAVZU IJARA VA LIZING	191
1. Ijaraning iqtisodiy mohiyati va tamoyillari	191
2. Ijaraga oluvchi va ijaraga beruvchining o'zaro munosabatlarini iqtisodiy tartibga solish	193
3. Xo'jalik hisobidagi daromadni moddiy rag'batlantirish va taqsimlash mexanizmi	195
4. Lizing	197
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR	201